Семенчук В. В.

МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР У КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕДРИ МУЗИКОЗНАВСТВА ТА ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА УДПУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

В сучасних умовах глобалізації та масової культури відбуваються зміни, що впливають на культурний процес, специфіка якого набуває нового розуміння та потлумачення з точки зору зростання (чи занепаду) культурної ідентичності тих чи інших регіонів. Не секрет, що передача нематеріальних цінностей здійснюється від покоління до покоління як в усній, так і в писемній формах, які, задля збереження та поширення, повинні постійно відтворюватися людською спільнотою.

Генеральна конференція ЮНЕСКО 1989 року, відзначивши соціальне, економічне і політичне значення фольклору в історії та сучасній культурі суспільства, визнала існування небезпеки, яка загрожує йому сьогодні, і рекомендувала усім країнам – членам ЮНЕСКО розробити спеціальні правові положення та плани організаційних заходів щодо збереження і захисту традиційної культури.

Для України питання дослідження, збереження та популяризації фольклору набувають особливого значення, насамперед у зв’язку з могутнім духовно-творчим потенціалом української традиційної культури, яка є головним чинником морально-естетичного самооздоровлення, збереження і розвитку української мови, відродження національної свідомості, духовності народу, підґрунтям розвитку професійного мистецтва.

Сучасні міграційні процеси спричиняють стирання етнокультурного різноманіття народів, їх колориту та неповторності. Заклади культури у сільській місцевості, які завжди були осередками розвитку народної творчості та збереження народних традицій, перебувають у кризовому стані, не мають необхідних технічних засобів [2].

Концепції розвитку фольклору та явища фольклоризму досліджували українські та зарубіжні вчені, зокрема М. Азадовський, С. Грица, М. Дмитренко, І. Земцовський,

А. Іваницький, Р. Кирчів, О. Курочкін, С. Неклюдов, М. Хай, Н. Шумада. Вийшли у світ наукові розвідки й дисертаційні роботи Е. Гавриляченко, Д. Жмундуляка, А. Кабанова, А. Калиниченка, Л. Кияновсько та інших авторів, які аналізують дієвість фольклорних чинників у структурних, формотворчих сферах сучасного музичного процесу.

Загрозою збереженню нематеріальної культури стало прискорення темпів урбанізації, старіння і зменшення кількості сільського населення, яке є основним носієм і зберігачем народних традицій. Молодь мало цікавиться традиційною культурою, про що свідчить зростання кількості конкурсів і фестивалів популярної музики, тоді як фестивалі, присвячені традиційній культурі, збирають переважно людей старшого віку або науковців. Не розроблена система заходів для заохочення молодих спеціалістів до дослідження фольклору, вивчення народної творчості.

Українська пісенна творчість (пісні ліричні, епічні, календарні, козацькі, трудові, баладні, жартівливі й ін.) відзначається винятковим різноманіттям. Пісні, високохудожні і в слові, і в мелодії, довершені за формою і змістом, пережили всі лихоліття минулого й донесли до наших днів дорогоцінні скарби народного досвіду. Фольклор – глибинна основа духовної культури, завдяки якій здійснюється зв’язок минулого із сучасним, зберігається спадкоємність поколінь, ідентичність і цілісність етносу. Як історико-культурний і мистецький феномен фольклор розвивається й оновлюється в різноманітних зв’язках та взаємодіях. Креативний потенціал фольклору невичерпний.

Термін «фольклоризм» запропонований французьким ученим XIX ст. Полем Себійо для означення різних форм, видів і способів звернення до фольклору. В умовах сучасного, швидко змінюваного, глобалізованого й урбанізованого суспільства концепт «фольклоризм» може стати дієвим інструментом у розкритті взаємозв’язків високої (елітарної) і масової (популярної) культури, а також у дослідженні закономірностей творчості народних, аматорських і професійних митців [1, с. 1].

Відповідно до мети та завдань державної програми охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини на кафедрі музикознавства та вокально-хорового мистецтва факультету

мистецтв Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини особлива увага приділяється:

збереженню архівних автентичних фольклорних записів шляхом їх фіксування у цифровому форматі;

залученню студентів мистецьких дисциплін до збереження цінностей традиційної культури;

забезпеченню в сучасних умовах спадковості поколінь, консолідації суспільства на основі народних традицій в процесі проходження фольклорних практик;

організації та проведенню концертів, фестивалів, семінарів, конференцій фольклорного спрямування.

Так, в системі науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей, відповідно до освітніх програм на кафедрі музикознавства та вокально-хорового мистецтва викладаються дисципліни, які сприяють фольклорному спрямуванню на процеси збереження, відродження й популяризацію народнопісенного надбання українців.

Зокрема – «Українська народна музична творчість» (фольклорна практика), «Хоровий клас» (народний хор «Кобзар»), «Вокальний ансамбль» (народний колектив «Софія»), «Музична інформатика» (збереження музичного фольклору шляхом оцифровування, розшифрування, редагування та вітворення архівних уадіозаписів). Обробки українських народних пісень звучать в репертуарі академічного хору «Юність» та «Молодіжного камерного хору». Особливого значення щодо популяризації музичного фольклору (як фольклорно-репродуктивного виконавства так і в аранжуваннях та обробках) слід надати чоловічому вокальному тріо «Гонта» та жіночому ансамблю «Софія», які впродовж десятиліть є творчими лабораторіями. Українські народні пісні у їх виконанні звучать на різних концертних майданчиках – від сільського будинку культури до Національного палацу мистецтв «Україна», від Умані та уманського району до країн зарубіжжя.

Під час освітнього процесу студенти ознайомлюються з особливостями збирання, збереження й популяризації народнопісенної спадщини; усвідомлюють важливу роль музичного фольклору в творчості українських композиторів і

виконавців різних поколінь, що пояснює актуальність явища фольклоризму, «нової фольклорної хвилі» чи неофольклоризму; переконуються, що феномен фольклоризму є певним еволюційним етапом у розвитку народнопісенної творчості.

Колективом викладачів кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва впродовж років успішно проводиться Всеукраїнський конкурс-фестиваль вокально-хорового мистецтва «Квітнева феєрія», де для музичного фольклору виокремлена спеціальна номінація.

На факультеті мистецтв започатковано регіональний етнофестиваль-ярмарок «Відкритий простір творчості» з метою відродження, збереження та популяризації українського народного мистецтва, пошуку, підтримки та залучення до співпраці визнаних майстрів і талановитої молоді. Фестиваль має мистецько-просвітницький характер, патріотично-виховну, соціалізуючу та рекреаційну функції.

Наразі музичний фольклор не став «історичною окаменілістю» або екзотичним раритетом, а еволюціонує в нових соціально-економічних та культурних умовах, убираючи в себе нові ідеї композиторського письма, нові інструменти й технічні досягнення, нові форми презентації фольклорних джерел, водночас намагаючись зберігати основні властивості народнопісенного виконавства.

Список використаних джерел:

1. Державна програма охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини на 2004 – 2008 роки. Урядовий портал. єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/10479090 (дата звернення: 17.03.2020).
2. Фурдичко А. О. Процеси фольклоризму в пісенно-музичному мистецтві україни (кінець хх – початок ххі ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра мистецтвознавства : 26.00.01. Київ, 2019. 32 с.